

КУРДСЬКЕ ПИТАННЯ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ У XXI СТ.**KURDISH ISSUES IN THE MIDDLE EAST IN THE 21ST CENTURY****Пашкевич М.С.,***доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту**Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»***Пашков В.О.,***кандидат політичних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту**Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»***Міщенко В.С.,***студент II курсу програми
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»*

У статті проаналізовано суспільно-політичне становище курдських земель у чотирьох країнах Близького Сходу: Туреччині, Іраку, Ірані та Сирії, а також можливості курдської державності в середньостроковій перспективі. Виявлено, що на початку XXI ст. землі, заселені курдами, суттєво відрізнялися за рівнем політичного розвитку. Найбільш сприятливі умови для курдського руху склались у повоєнному Іраку, де курдські території на півночі країни з 1992 р. де-факто отримали автономію, закріплену конституційно у 2005 р. Іракський Курдистан на сучасному етапі став центром консолідації курдських сил. Однак при цьому зберігаються напружені відносини із центральним урядом Іраку та сусіднім Іраном, які не зацікавлені в курдській автономії.

Інший осередок курдської державності на початку XXI ст. виник у Сирії, охопленій тривалою громадянською війною. У 2012 р. курдські політичні партії проголосили створення перехідної цивільної адміністрації, яка контролює сім провінцій на сході та півночі країни. Позиції цієї фактичної автономії крихкі, а перспективи невизначені, оскільки проти неї виступають як Туреччина, так і режим Б. Асада, однак за певних політичних умов курдський рух Сирії може претендувати на її збереження.

Найважчий стан для політичного та культурного розвитку курдів сьогодні склався в Туреччині, де курди становлять до 20% населення. Анкара тривалий час проводить агресивну політику щодо курдів, заперечуючи їх національну окремішність, придушуючи курдський рух. Робітничка партія Курдистану як провідна курдська партія Туреччини визнана на офіційному рівні, заборонена та визнана терористичною, а культурні потреби курдської меншини ігноруються.

В Ірані курдські території є економічно слабозрозвиненими, а курдська меншина не відіграє помітної ролі в політичному житті країни. Тегеран, як і сусідні країни, не зацікавлений у курдській державності.

Сьогодні створення незалежного Курдистану в його етнічних кордонах навряд чи можливе. Разом із тим на даний момент боротьба курдів націлена на самовизначення ареалів проживання у формі автономій. За сприятливих умов курди можуть розраховувати на створення чотирьох автономних регіонів. Однак у випадку Туреччини, Ірану позитивне розв'язання курдського питання потребуватиме значного послаблення цих держав. Сьогодні курдський рух концентрується на утриманні контролю над сирійським Курдистаном.

Ключові слова: Курдистан, курдський рух, курдська державність, автономія, національна меншина, політичні партії.

The article analyzes the socio-political situation of Kurdish lands in four countries in the Middle East – Turkey, Iraq, Iran and Syria, as well as the prospects for Kurdish statehood in the medium term. It is revealed that at the beginning of the 21st century, lands inhabited by Kurds differ significantly in terms of political development. The most favorable conditions for the Kurdish movement were in post-war Iraq, where Kurdish territories in the north of the country since 1992 have de facto gained autonomy, constitutionally enshrined in 2005. Iraqi Kurdistan has at present become the center of consolidation of the Kurdish forces. However, tensions remain with Iraq's central government and neighboring Iran, which are not interested in Kurdish autonomy.

Another focus of Kurdish statehood originated in Syria, engulfed in a protracted civil war. In 2012, Kurdish political parties declared the creation of a transitional civilian administration that controls seven provinces in the east and north of the country. The positions of this de facto autonomy are fragile and the prospects are uncertain, as both Turkey and B. Assad's regime oppose it, but under certain political conditions, the Kurdish movement of Syria may claim its preservation.

The most serious situation for the political and cultural development of the Kurds today is Turkey, where Kurds make up 20% of the population. Ankara has long pursued an aggressive policy against the Kurds, denying their national identity, suppressing the Kurdish movement. The Kurdistan Workers' Party, as Turkey's leading Kurdish party, is officially banned and recognized as terrorist, and the cultural needs of the Kurdish minority are ignored.

In Iran, the Kurdish territories are economically underdeveloped, and the Kurdish minority does not play a prominent role in the political life of the country. Tehran, like its neighboring countries, is not interested in Kurdish statehood.

Today, establishing an independent Kurdistan within its ethnic borders is hardly possible. However, at the moment, the Kurds' struggle is aimed at self-determination of habitats in the form of autonomy. Under favorable conditions, the Kurds can count on the creation of four autonomous regions. However, in the case of Turkey, a positive solution to the Kurdish issue will require a significant weakening of these countries. Today, the Kurdish movement is concentrating on maintaining control of Syrian Kurdistan.

Key words: Kurdistan, Kurdish movement, Kurdish statehood, autonomy, national minority, political parties.

Постановка проблеми. Сьогодні курди є найбільшим етносом світу без своєї державності. Курдистан знаходиться у ключовому геополітичному положенні на Близькому Сході. Саме через це боротьба курдів за національне визволення і створення власної незалежної держави робить курдське питання однією з найбільш гострих проблем міжнародної політики. Курдське питання безпосередньо пов'язано з розпадом Османської імперії після Першої світової війни, а саме небажанням Туреччини визнати права цього народу на існування як окремого етносу, культури, політичної спільноти.

Курди вважають, що початок нинішньої ситуації – це договори Версальської системи і створення нових державно-адміністративних утворень на територіях, що належали Османській імперії. Згідно із Севрським мирним договором 1920 р. передбачалося створення незалежного Курдистану, але після визвольних воєн Ататюрка ця ідея більше не згадувалася, а за Лозаннським договором курдські землі були поділені між Туреччиною, Іраком і Сирією, які за рішенням Ліги Націй були підмандатними територіями Великої Британії та Франції. Лозаннська конференція 1923 р. визначила несправедливі, з точки зору курдів, кордони, розділивши курдський народ на кілька частин.

Із плином часу, зміною геополітичної ситуації сформувалася нова система міжнародних відносин. Курдське питання знову набуло актуальності. Війна в Сирії, нестабільність на Близькому Сході та утворення Курдської автономії на півночі Іраку стали потужними поштовхами, що спонукають звернути увагу на дане питання. Курдська проблема стала чутливим і складним вузлом протиріч у внутрішній політиці та міжнародних відносинах на Близькому Сході, а також інструментом дипломатичної боротьби впливових гравців у регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Курдське питання привертає увагу багатьох дослідників у контексті політичних процесів і геополітичної боротьби на Близькому Сході. Так, вітчизняні дослідники О. Борділовська та В. Голуб висвітлюють курдську проблему та політику щодо неї близькосхідних країн (Туреччини, Іраку, Ірану, Сирії). О. Жигаліна розкриває місце етнічного Курдистану в міжнародних відносинах регіону, окреслює політичні, економічні та культурні протиріччя, пов'язані з курдською проблемою. Перспективи, роль Іракського Курдистану як політичної автономії, центру консолідації курдського руху аналізують Л. Ямпольська, Н. Ханалієв, С. Над-

жат, А. Кадір. Російський дослідник Т. Ахметов розглядає перспективи утвердження курдської автономії в охопленій війною Сирії. Попри значну кількість емпіричних розвідок стану та ситуації на курдських територіях в окремих державах, на теоретичному рівні все ще бракує загального бачення перспектив курдського руху та державності.

Метою роботи є виявлення основних суспільно-політичних процесів і проблем, які визначили сучасний стан курдських етнічних територій, а також визначення перспектив розвитку державності курдів. Досягнення поставленої мети здійснюється за допомогою вирішення таких завдань:

- аналізу суспільно-політичного становища курдських територій в Іраку, Ірані, Сирії та Туреччині;

- визначення перспектив створення незалежного Великого Курдистану та курдської державності у країнах їх проживання.

Виклад основного матеріалу. Курди – іранська етнічна група, родом із гірського регіону Західної Азії, відомого як Курдистан, який охоплює південно-східну Туреччину, північно-західний Іран, північний Ірак і північну Сирію. Також існують давні курдські громади в Анатолії (Туреччина) та Хорасані (східний Іран). Крім того, значні курдські діаспори сформувались у Стамбулі та Західній Європі, перш за все в Німеччині. Загалом чисельність курдів наприкінці 2010-х рр. складала понад 37 млн. чол. Найбільше їх проживало в Туреччині – приблизно 18 млн. чол., що становить до 20% населення країни. Численні підрахунки є приблизними, оскільки розпорошеність курдської етнічної групи між 4 країнами ускладнює демографічні дослідження.

Чисельність курдів, які проживають у своєму історичному ареалі в межах Південно-Західної Азії, оцінюється в 35 млн. чол. За цим показником курди є четвертою за величиною етнічною групою в Західній Азії після арабів, персів і турків. Також декілька мільйонів курдів проживає в Європі, близько половина з яких – у Німеччині. Понад половини всіх курдів мешкають у Туреччині, 15% (5,6 млн.), в Іраку, 14,5% (5,5 млн.), в Ірані та 4% (1,5 млн.) в Сирії [4, с. 197]. У цих країнах курди складають найбільшу національну меншину та компактно проживають в окремих регіонах – в турецькому, іракському, іранському та сирійському Курдистанах, становлячи там абсолютну більшість населення.

У першій чверті ХХІ ст. курдські землі знаходяться на різних рівнях політичного розвитку

та поділені між чотирма країнами: Туреччиною, Сирією, Іраном і Іраком. Найбільш сприятливі умови склались в Іраку, де курди мають широку політичну автономію на півночі країни. Найменш сприятливі – в Сирії, охопленій тривалою війною, та Туреччині, де влада послідовно веде боротьбу з курдським національним рухом протягом останніх століть.

Не дивлячись на розподіл між країнами, геноцид, придушення та гоніння, курдський народ продовжує боротись за свою незалежність як на просторах Великого Курдистану, так і на геополітичній арені Близького Сходу.

Курди в Туреччині

Політичною основою курдського руху в Туреччині є Робітничая партія Курдистану (РПК). Хоча повстанці здійснювали напади в багатьох регіонах країни, їхня діяльність переважно сконцентрована в південно-східних регіонах Туреччини. Активні дії РПК у 1990–2000-х рр. спонукали турецьку армію до проведення декількох наземних операцій, авіа- та артилерійських ударів.

РПК була заснована в 1978 р. як ліва політична сила групою студентів-курдів на чолі з Абдуллою Оджаланом. Головною причиною її появи стала політика культурної дискримінації курдів у Туреччині. На той час використання курдської мови, одягу, фольклору та навіть імен було заборонено в населених курдами регіонах [2, с. 399]. У спробі заперечувати їхнє існування турецький уряд навіть класифікував курдів як «гірських турок». До 1991 р. слова «курди», «Курдистан» були офіційно заборонені.

Після військового перевороту 1980 р. курдську мову було заборонено в суспільному і приватному житті. Багатьох, хто говорив, публікувався або співав курдською мовою, було ув'язнено. РПК виникла як відповідь на агресивну політику знищення курдської етнічної ідентичності турецьким урядом.

Повномасштабне повстання турецьких курдів проти уряду розпочалося 15 серпня 1984 р. Із початку конфлікту загинуло понад 40 тис. чол., переважна більшість з яких – курдські цивільні особи, вбиті турецькою армією. За цей час багато курдських журналістів і політиків були вбиті або зникли.

Перше повстання тривало до 1 вересня 1999 р., коли керівництво РПК оголосило одностороннє припинення вогню. Пізніше збройне протистояння поновилося у червні 2004 р. [8, с. 70]. Із 2011 р. відновились повномасштабні військові дії, а конфлікт ще більше загострився. У 2013 р. урядові сили схопили лідера РПК Абдуллу Оджалана, після чого в тюрмі влада почала переговори з ним. Як результат, 21 березня 2013 р. він оголосив про припинення збройної боротьби та заявив про необхідність мирних переговорів.

Однак спокій тривав недовго. 25 липня 2015 р. РПК заявило про початок нового збройного конфлікту з Туреччиною. До цього влада нанесла декілька потужних ударів по позиціям РПК у сусідньому Іраку, а також урядові війська зруйнували частину районів у містах, заселених курдами (Діярбакир, Чірнак, Мардін, Нусайбін і Юксекова).

У січні 2018 р. турецькі військові та їхні союзники з Вільної сирійської армії і Шамського легіону почали транскордонну операцію у провінції Афрін у Північній Сирії проти очолюваного курдами Демократичного союзу в Сирії, який є правлячим у Сирійському Курдистані. У березні 2018 р. Туреччина розпочала операцію зі знищення курдських бійців РПК в північному Іраку.

У жовтні 2019 р. турецькі сили почали нову операцію проти сирійських курдів у Північній Сирії, яка отримала назву «Мирна весна».

На законодавчому рівні в Туреччині РПК вважається терористичною організацією. Щодо курдських партій у сусідніх державах, то ставлення турецької влади аналогічне. Так офіційна Анкара вважає правлячу на півночі Сирії «Партію Демократичного союзу», іранську «Партію вільного життя Курдистану» та іракську «Партію демократичного рішення» відгалуженнями ненависної РПК.

Курди в Іраку

Автономна республіка Курдистан у складі Іраку є парламентською за формою правління, де президент (голова автономії) обирається парламентом на 5-річний термін. Чинним президентом іракського Курдистану є Н. Барзані, який вступив на посаду 1 червня 2019 р. У свою чергу, регіональний парламент складається з 111 депутатів, які обираються на 5-річний термін [9, с. 115].

Іракський Курдистан адміністративно ділиться на 4 провінції: Духок, Ербіль, Сулейманія і Халабджа. Провінції діляться на райони – всього їх 26, а райони – на підрайони. Курдистан є автономним регіоном на півночі Іраку. Географічно він охоплює більшу частину курдських земель країни. Курдська автономія була створена в 1992 р. за підсумками вільних місцевих виборів, які відбулись після війни в Перській затоці [5, с. 139]. У березні 1991 р. США та їхні союзники під час військової операції витіснили з регіону війська С. Хусейна. Після неї уряд США вирішив надати місцевим курдам можливість реалізувати їх давнє прагнення на самоврядування. Із того часу в іракських курдів з'явилась своя автономна республіка. Однак тривалий час центральна влада не визнавала її. Лише після падіння режиму С. Хосейна у 2003 р. автономія Курдистану була закріплена в новій Конституції Іраку (2005 р.).

Парламент автономії знаходиться в Ербілі – найбільшому курдському місті Іраку, але відпо-

відно до конституції регіону столицею має бути спірне місто Кіркук. Коли у 2014 р. іракська армія під тиском ІДІЛ відійшла з більшості спірних районів, курдські загони (пешмерга) зайняли ці райони та утримували контроль над ними до жовтня 2017 р. [10, с. 175].

Після повалення режиму Саддама Хусейна (2003) іракський Курдистан відчув масові потоки мігрантів – курдів, ассірійців, вірменів з інших частин Іраку та курдів із сусідніх країн. Перший потік зумовлювався більш високим рівнем безпеки та стабільності регіону порівняно з іншими частинами Іраку, другий – зміцненням курдської державності у вигляді автономії та її уряду.

Станом на початок 2019 р. в іракському Курдистані осіло понад 1,2 млн. іракців, які втекли від збройного протистояння з ІДІЛ. Ще до 250 тис. біженців прибули з охопленої війною Сирії.

Автономна республіка Курдистан проводить активну зовнішню політику, яка включає зміцнення дипломатичних відносин з Іраном, Туреччиною та США. 29 країн мають дипломатичну присутність у Курдистані, в той час як Курдистан має представництва в 14 країнах.

Активна економічна взаємодія між автономним регіоном і Туреччиною дала можливість турецьким курдам шукати роботу в іракському Курдистані. Із самого початку турецька влада негативно ставилась до створення курдської автономії в Іраку, побоюючись поширення подібних настроїв серед курдів на власній території. Але вже на початку 2000-х рр. негативна реакція Анкари змінилась на співробітництво. Після приходу до влади Р. Ердогана Туреччина почала розглядати іракський Курдистан як інструмент поширення свого впливу на Близькому Сході. Ердоган встановив відносини з керівниками іракських курдів і налагодив співробітництво у сфері енергетики (видобуток нафти).

Іраксько-курдський конфлікт активізувався у вересні 2017 р. у зв'язку із проведенням у регіоні референдуму щодо незалежності. Дипломатична криза між урядом Іраку і регіональним урядом Курдистану вилилась у масштабний конфлікт, коли курдські загони проігнорували неодноразові попередження іракського прем'єр-міністра Хайдера аль-Абадімірно передати контроль над містом Кіркук урядовим військам. Загони курдів заявили, що вони будуть приймати команди не від центрального уряду, а від автономного курдського регіону, що було рівносильно оголошенню повстання.

Після декількох тижнів протистояння іракськими силами було наказано вступити в бій з курдськими силами 15 жовтня. Однак паралельно значна частина загонів курдів отримали наказ від Патріотичного союзу Курдистану, близького до Ірану, відступити та передати Кіркука іракцям [11, с. 199].

У результаті відступу позиції регіональним урядом Курдистану (КРГ) сильно послабшали, оскільки він втратив до 40% курдських територій Іраку та основне джерело доходів – нафтові родовища Кіркука. КРГ став частково залежним від дотацій центрального уряду Іраку.

3 січня 2020 р. на тлі зростаючої напруженості у відносинах між США та Іраном американські військові завдали повітряного удару по автоколоні біля міжнародного аеропорту Багдада, убивши одного з керівників іранського Корпусу вартових ісламської революції, генерал-майора Касема Солеймані.

Унаслідок цієї події Парламент Іраку ухвалив резолюцію з вимогою виводу американських військ та баз із території країни (близько 5 тис. солдатів). Знищення іранського генерала опосередковано впливає і на курдське питання. Влада Ірану, як і влада Іраку, є противниками курдів і їхньої автономії. Тому загострення напруги у трикутнику Вашингтон – Тегеран – Багдад, тим більше вивід американських військ, може призвести до посилення тиску з боку Багдаду на курдську автономію, створивши передумови для нового конфлікту.

Взаємовідносини з Іраном

В Ірані, за офіційними даними, в середині 2010-х рр. мешкало приблизно 4,5 млн. курдів, що становило 8% всього населення країни. З іншого боку, західні дослідники оцінюють курдську меншину в Ірані від 5,5 до 8 млн., вказуючи на те, що іранський уряд свідомо занижує її чисельність в офіційних документах, щоб зменшити національну проблему у країні [6, с. 58].

Після референдуму 2017 р. щодо незалежності іракського Курдистану Тегеран заклав кордони з автономним регіоном сусідньої країни. У цій акції Іран діяв солідарно з Іраком та Туреччиною, намагаючись дипломатично ізолювати курдську автономію та її претензії.

Керівництво Ірану зацікавлене у збереженні внутрішньої стабільності та нейтралізації спроб повторення на власній території аналогічних процесів і подій. Для цього уряд країни виділяє значні кошти для економічного розвитку районів, заселених курдами, – на збільшення місцевого виробництва, робочих місць та розвиток сільського господарства. Водночас невирішеними поки що залишаються проблеми з водопостачанням, електрикою, слабким розвитком житлового будівництва, нестачею шкіл і вишів.

У соціально-економічному вимірі курдські території в Ірані історично є слаборозвиненими. Безробіття серед молоді у віці від 18 до 30 років досягає 60%, медичних і освітніх установ недостатньо [3, с. 158]. На відміну від іншої меншини країни – азербайджанців, курди не беруть активної участі в суспільно-політичному та економічному житті Ірану. У країні діє заборона на друко-

вані видання курдською мовою, а також створення культурних і правозахисних організацій курдів, включаючи жіночі асоціації та профспілки.

Таким чином, серед іранських курдів існує суттєве невдоволення діями та політикою Тегерану, який, на їхню думку, ігнорує їхні потреби і права.

Із 2004 р. на території Ірану існує «Партія вільного життя Курдистану» (ПСЖК), яка виступає за політичні та культурні права курдського населення Ісламської Республіки. Бойове крило цієї партії під назвою «Самооборона Східного Курдистану» визнано терористичною організацією не лише в Ірані, а й у сусідній Туреччині. Крім того, ПСЖК вважає Абдуллу Оджалана, лідера Робітничої партії Курдистану в Туреччині, своїм ідейним натхненником.

Офіційно «Партія вільного життя Курдистану» (ПСЖК) веде боротьбу за надання автономії курдським областям Ірану, не артикулюючи популярну в сусідньому Іраку ідею курдської незалежності. Велика увага в їхній партійній програмі приділяється питанням реформування теократичного ладу іранського суспільства, правам жінок, етнонаціональних і релігійних меншин.

З іншого боку, через заборону ПСЖК іранською владою політична сила обрала головним методом своєї діяльності терористичні атаки. Із 2010 р. її члени неодноразово нападали на армійські підрозділи, склади, прикордонні застави. Тегеран відповідав поліцейськими облавами, не переступаючи межі між військовий операцією та поліцейськими діями.

Курди в Сирії

В охопленій війною Сирії курди становлять найбільшу національну меншину – до 1,5 млн. чол., або приблизно 9% населення країни. На території Сирії курди компактно проживають у північних і північно-східних регіонах, які неофіційно називаються «Сирійським Курдистаном». Серед населення цих територій вживається також назва «Західний Курдистан» як частина Курдистану в цілому. Найбільші міста Сирійського Курдистану – Камишли, Хасеке і Айн-ель-Араб в мухафазе Халеб – знаходяться поблизу Туреччини.

Курдська мова є другою найбільш поширеною мовою у країні, після арабської. Однак до початку громадянської війни у 2011 р. курдам у Сирії не дозволялось використовувати курдську мову офіційно, реєструвати дітей із курдськими іменами, відкривати підприємства, які не мають арабських назв, створювати приватні школи, публікувати видання, книги курдською мовою.

У ході громадянської війни в Сирії урядові війська залишили багато районів і міст компактного проживання курдів, що стимулювало зростання рівня їх самоврядування. У значної частини сирійських курдів є прагнення до створення власної регіональної автономії, подібно Іракському Кур-

дистану. Також існує чимало прихильників державної незалежності [1, с. 83].

Де-факто політичну автономію під управлінням Вищої курдської ради північні райони Сирії отримали у 2012 р. у результаті підписання в м. Ербілі угоди між двома провідними політичними силами – Курдською національною радою та «Демократичним союзом». Остання сила в листопаді 2013 р., після військових успіхів проти ІДІЛ, заявила про створення перехідної цивільної адміністрації для регіону Рожава. У січні 2014 р. було проголошено три автономні провінції: Афрін, Кобань і Джізре. У середині 2019 р. Автономна адміністрація північної і східної Сирії контролювала сім регіонів: Афрін, Джізре, Євфрат, Ер-Ракка, ЕтТабка, Манбідж і Дейр-ез-Зор.

Згідно з Конституцією автономії вона заснована на принципах місцевого самоврядування, демократії та федералізму [8, с. 72]. Керівники автономії заявляють, що не прагнуть до незалежності сирійського Курдистану, а бачать Сирію в майбутньому після завершення війни федерацією. Найвпливовішою політичною партією регіону є «Демократичний союз» (PYD).

У 2016–2019 рр. турецькі війська та підтримувані ними збройні загони сирійської опозиції захопили частину Сирійського Курдистану. Туреччина за аналогією з Робітничою партією Курдистану вважає «Демократичний союз» терористичною організацією та виступає проти автономії сирійських курдів. У жовтні 2019 р. за домовленістю із владою Автономної адміністрації в регіон були введені сирійські урядові війська, які вийшли на сирійсько-турецький кордон. У свою чергу, курдські загони самооборони були виведені за межі 30-кілометрової зони від кордону. Центральний уряд Б. Асада шукає союзників у тривалій війні і схильний задовольнити вимоги сирійських курдів, надавши їм офіційно автономію в обмін на підтримку в боротьбі.

Міжнародна кон'юнктура та внутрішньополітична ситуація не сприяють справі утвердження автономії сирійських курдів. Туреччина докладає величезні зусилля, щоб завадити зміцненню автономії Сирійського Курдистану.

З одного боку, агресивні дії турецького уряду проти курдського руху в Сирії в самій Туреччині лише посилюють прагнення РПК до опору. Водночас економічні та торговельні відносини з автономним Іракським Курдистаном, зокрема співпраця в нафтовій і газовій сферах в обхід Багдада, посилює курдський рух, роблячи Іракський Курдистан новим центром консолідації політичних сил курдів.

Курди становлять світський і прозахідний рух і можуть відігравати роль буфера від іранської загрози, тероризму. Світські курдські регіони можуть стати стримуючим фактором поширення радикального ісламу, з одного боку, а з іншого – їх

створення – це важливий етап перекроювання державних кордонів у регіоні, що корелюється з концепцією «Великого Близького Сходу», яку просувають політичні та академічні кола США [12, с. 96].

Незважаючи на те, що основний контингент американських військ був виведений з Іраку, Сполучені Штати зберегли міцні політичні позиції в його Курдистанському регіоні. Вашингтон зацікавлений у мирному врегулюванні відносин між Ербіллем і Багдадом. США потрібні стабільний Курдистан і Ірак, оскільки американці розраховують використовувати курдський чинник у своїй зовнішній політиці щодо Сирії, Ірану та на Близькому Сході.

Висновки. У цілому політична напруженість характерна для всіх ареалів етнічного Курдистану. Деякі регіони досі відчувають нестабільність, що може перерости у військові протистояння. Разом із тим на даний момент боротьба курдів націлена на самовизначення ареалів проживання у формі автономій.

Перспектива вирішення курдського питання в кожному ареалі залежить від його стану, політичних умов у кожній країні. Перспективи автономістського руху в Сирійському Курдистані наразі є туманними. Швидше за все сирійські курди будуть вирішувати свої проблеми після завершення війни і ймовірного падіння режиму Асада. Динаміка ситуації в етнічному Курдистані демонструє тенденцію до консолідації різних політичних сил курдів Іраку та Туреччини, їх підтримки зусиль сирійських курдів у здобутті автономії. Фактично сформовані умови для початку нової війни на

Близькому Сході: на ірано-іракському кордоні тривають бої між курдами і іранськими правоохоронцями. Виведення американських сил з Іраку тільки спонукатиме обидві сторони до ескалації конфлікту, крім того, проблема Іракського Курдистану вийде на новий рівень.

Перспективи великого Курдистану дуже туманні: постійно чинить тиск Іран, Туреччина докладає всіх зусиль, щоб не допустити створення Сирійського Курдистану як автономії у складі сусідньої Сирії, а в самій Туреччині йде системна боротьба з курдським рухом, ідентичністю. Сполучені Штати планують вивести свої сили з Іраку, що може розпалити конфлікт між курдами та іракцями щодо спірного району Кірчук.

Сьогодні створення незалежного Курдистану в його етнічних кордонах навряд чи можливе. Єдині союзники курдів, які можуть вплинути на вирішення цього питання, – американці, які мають у регіоні більш нагальні виклики у вигляді зростаючого впливу Ірану та його ядерної програми. За сприятливих умов курди можуть розраховувати на створення чотирьох автономних регіонів із центрами Діярбакире (Туреччина), Ербілі (Ірак), Камишли (Сирія) і Мехабде (Іран), забезпечити собі коридор для транспортування нафти і газу на світовий ринок енергоресурсів. Однак у випадку Туреччини та Ірану позитивне розв'язання курдського питання потребуватиме значного послаблення цих держав і зміни політичних режимів у них. Сьогодні курдський рух концентрується на утриманні контролю над сирійським Курдистаном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ахмедов Т. Многоходовая операция в судьбе Западного (Сирийского) Курдистана в рамках большой ближневосточной игры в 2011–2018 гг. *Вестник Томского государственного университета. История*. 2019. № 58. С. 82–85.
2. Борділовська О.А. Моделі врегулювання курдської проблеми: досвід чотирьох близькосхідних країн. *Гілея: науковий вісник*. 2014. № 86. С. 397–403.
3. Голуб В. Становище курдської меншини на території Туреччини, Іраку, Ірану та Сирії наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Міжнародні відносини»*. 2010. Вип. 2. С. 154–163.
4. Жигалина О. Этнический Курдистан как перекресток геополитических и экономических интересов. *Восточная аналитика*. 2011. № 1. С. 197–205.
5. Кадір А. Відносини Іракського Курдистану з США у 1990–2000-х рр.: чинники співпраці та основні протиріччя. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2019. Вип. 46. С. 137–151.
6. Кадір А. Відносини Іракського Курдистану з Ісламською Республікою Іран: політичний, економічний та ідеологічний аспекти. *Регіональні студії*. 2018. № 15. С. 57–63.
7. Наджат С. Відносини між Іракським Курдистаном та Іраком у другому десятилітті ХХІ ст.: пошук оптимальної моделі співіснування. *Політичне життя*. 2018. № 4. С. 102–106.
8. Філоненко І. Курдський сепаратизм: причини та наслідки. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: географія*. 2019. № 2. С. 67–74.
9. Ханалиев Н. О дилеммах и перспективах независимости Иракского Курдистана. *Вестник Московского государственного областного университета*. 2018. № 1. С. 14–28.
10. Ямпольська Л.М. Курдський національний рух і «проблема Кіркуку» в контексті державотворчих процесів Іраку новітнього періоду. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147. С. 170–177.
11. Hemin Mohammed. The challenges impeding traffic safety improvements in the Kurdistan Region of Iraq. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*. 2019. № 2. P. 196–202.
12. Gunter Michael M. The Five Stages of American Foreign Policy towards the Kurds. *Insight Turkey*. Vol. 13. № 2. 2011. P. 93–100.